

Marie Lhotová, Evžen Perout. *Arteterapie v souvislostech*

Praha: Portál, 2018. 248 stran

Jak se již v předmluvě zmiňuje Jan Slavík, nové knihy popisující principy arteterapie v Čechách vycházejí poměrně vzácně, i proto můžeme dílo zkušených českých arteterapeutů považovat za důležité.

Knihu „*Arteterapie v souvislostech*“ vydalo v roce 2018 nakladatelství Portál a oba její autoři v ní čerpají ze svých dlouholetých odborných zkušeností z akademického prostředí, i ze své arteterapeutické praxe. PaedDr. Evžen Perout se dlouhodobě věnuje výtvarné práci se zrakově postiženými a učí na Konzervatoři J. Deyla pro zrakově postižené v Praze. PhDr. Ing. Bc. Marie Lhotová, Ph.D. pracuje jako klinická psycholožka v privátní praxi v Praze, v minulosti vyučovala na Pedagogické i Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Oba autory spojuje práce v Ateliéru arteterapie při Pedagogické fakultě na Jihočeské univerzitě, jehož specifický přístup k procesu arteterapeutické práce s klientem zde popisují.

V úvodu své knihy zasazují autoři proces arteterapie do fenomenologického filozofického rámce a sémiotické teorie Henryho Nelsona Goodmana. Vymezují tím pojem projektivně intervenční arteterapie jako jeden z možných způsobů práce s obrazem i procesem vzniku obrazu. Jedná se o přístup, který v Čechách reprezentoval zakladatel již zmíněného Ateliéru arteterapie, Dr. Milan Kyzour st.

Ten se opíral o vývojové teorie převážně J. Piageta, a přestože vycházel z původně pedagogických kořenů, předpoklad nelineárního vývoje, jenž umožňuje návraty k předchozím vývojovým etapám, mu nabídl terapeutický přesah v přístupu k výtvarnému projevu. Lhotová a Perout ve své knize srovnávají hned několik vývojových teorií, největší důraz však kladou právě na Piagetovu teorii kognitivního vývoje.

Teorii vývoje dětského výtvarného projevu dávají do souvislosti s emočním a kognitivním vývojem člověka i se způsoby zobrazování. Dítě prochází jednotlivými etapami vývoje myšlení a ve výtvarném projevu se odráží jeho způsob chápání světa. Jednotlivé vývojové fáze na sebe navazují a nabídkou různorodých výtvarných technik můžeme autorovi/dítěti usnadnit přechod mezi nimi, jak ve výtvarném zobrazení, tak následně i skrze novou zkušenost a zážitek vlastní kompetence.

U dospělého člověka pak podle této teorie výtvarný projev „informuje“ o způsobu prožívání jednotlivých životních etap, případně o emoční zralosti. V situaci, kdy v kterékoli části vývoje nastal emocionální blok, jenž kognitivní vývoj zbrzdil, nabízí projektivně intervenční arteterapie možnost změny. Pomocí specifických výtvarných prostředků, případně technických instrukcí může arteterapeut klientovi nabídnout nástroje napomáhající změně ve výtvarném vyjádření směrem k výtvarně zralejšímu projevu. Proces změny probíhá „externalizovaně“ na papíře, nicméně se stává klientovou životní zkušeností.

Část textu o ontogenetickém modelu jako metodologickém rámci arteterapie autoři doplňují konkrétními ukázkami výtvarného projevu, a ačkoli se v části knihy věnují popisu smyslu interpretací, tedy porozumění užívaným symbolům nahlížených z několika úhlů pohledu a optikou různých teorií, nestaví se zde do role expertů na „věštění“ z obrazu. Odkazují nás ke snaze o porozumění v dialogu s tvůrcem díla.

Tomu nasvědčují i mnohé příklady z jejich vlastní praxe, kterými je proložena i následující kapitola. Výtvarná díla zde nejsou popisována konkrétně diagnosticky. Autoři nám nabízejí vlastní nápady a doporučení podepřené danou teorií i mnohaletou zkušeností a otvírají prostor pro fantazii tvůrce i čtenáře.

Důležitá část knihy je věnována „bytí v obraze“, jak autoři trefně nazývají paralely formálních znaků obrazu a emočních obsahů tvůrce díla. Forma nejen že přináší prožitek, ale také usnadňuje porozumění obsahu. Lhotová a Perout se věnují popisu dílčích částí obrazu od obecného sociálně kulturního obsahu obrazu, přes kompozici a rytmus až po detaily jako je čára a barva. Ani v tomto případě se však nejedná o popisy ve smyslu „výkladového slovníku“, ale o dějinné souvislosti a hluboký ponor do dané problematiky, který poskytuje různorodou škálu vnímání jednotlivých situací na papíře.

Následně autoři popisují i jednotlivé výtvarné techniky využívané v arteterapii. Jedná se o způsoby práce nabízející uvolnění s možností využití metafory (např. u akčního akvarelu) i kreativní propojování zcela cizorodých motivů a opětovné nalézání podobností při práci s koláží. Jednotlivé techniky jsou popisovány z hlediska již zmíněného historického kontextu, který dává další rozměr smyslu jejich využití.

Témata a náměty arteterapie na nás jakoby mimochodem „vykukují“ i v části věnované identitě. Lhotová a Perout se v ní podrobně věnují úskalím lidského vývoje a pomocí konkrétních témat nabízejí možnosti jejich kreativního zpracování. To pak v tvůrci díla zanechá novou zkušenost i zážitek vlastní kompetentnosti; ve vyprávění příběhů vzešlých z popisů obrazů pak můžeme zahlédnout jeho žitou realitu.

Jak již bylo zmíněno, hned na několika místech v textu nás autoři sami odkazují na interpretaci jako na prostor k diskusi s autorem díla. Direktivita, která je danému ateterapeutickému přístupu připisována, se pak více odehrává v průběhu vlastního procesu tvorby skrze didaktické informace. Ty směřují k možnosti vytvořit vyvážené výtvarné dílo ve smyslu barevnosti, rytmu, zpracování prostoru.

„Tvorba a tvořivost patří k lidskému zdraví. Výtvarná exprese v arteterapii přináší možnost dotknout se něčeho důležitého, dosud nereflektovaného a situovat sebe sama vůči danému objektu.“ (str. 238). V tomto kontextu nám zmiňovaná kniha nabízí množství možností, jak přistupovat k výtvarnému artefaktu. Historické kořeny a vývojové hledisko, na nichž autoři staví, nabízejí mnohé varianty pohledů na zobrazované obsahy. Samotný smysl však dávají až v dialogu s tvůrcem díla

V závěru knihy autoři nastiňují místo arteterapie v kontextu klinických oborů a její význam při práci s jednotlivými psychiatrickými diagnózami. Právě na základě zájmu o díla psychicky nemocných lidí se v minulosti začala arteterapie konstituovat.

Díky svému odbornému jazyku je kniha určena čtenáři poučenému v oblasti psychologie či psychoterapie, ale i tento čtenář bude často konfrontován s nesnadností textu. Na druhou stranu však tato skutečnost může omezit riziko zneužití interpretací ve „formě odborného čtení z obrazu“, ke kterému by mohly jednotlivě popsané fenomény svádět.

Z určitého úhlu bychom knihu mohli považovat za učebnici přístupu projektivně intervenční terapie, ale i zastáncům nedirektivních přístupů může nabídnout pohled na výtvarné dílo ovlivněný dějinami umění, fenomenologií a vývojovou psychologií.

Mgr. Hana Vojtíšková
Arteterapeutka
Email: vhana@centrum.cz

Vojtíšková, H. (2020). Arteterapie v souvislostech [recenze]. *E-psychologie*, 14(3), 68-70.
<https://doi.org/10.29364/epsy.380>